

Asia: VN/2539/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvän työterveyshuoltokäytännön toteuttamisen periaatteista sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Turun yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää seuraavassa yleisarvion asetusluonnoksesta, yksityiskohtaiset kommentit pykälistä sekä lausuntoyhteenvedon sisältäen ehdotuksia jatkokehittämiseen.

Yleisarvio asetusluonnoksen tavoitteista:

Luonnos tukee toiminnan kehittämistä vastaamaan työelämän ja työolosuhteiden muutoksia esimerkiksi etätyön ja yhteisten työpaikkojen osalta sekä sujuvoittaa neuvonnan ja ohjauksen suunnittelua. Luonnos korostaa hyvin työnantajan tekemän työn vaarojen selvityksen ja arvioinnin (työturvallisuuslaki, 10§) merkitystä, työterveyshuollon ammattilaisten roolia sekä palvelusopimuksen ja toimintasuunnitelman merkitystä. On kuitenkin mahdollista, että sinänsä hyvät muutosehdotukset voivat kasvattaa merkittävästi työantajalle tulevia kustannuksia.

Ongelmallisena näemme myös asetusluonnoksen linjaukset työnantajaa velvoittavista työterveyshuollon palveluista, jotka vaativat selvennystä. Tavoitteisiin nähden epäsymmetrisesti luonnos painottaa vain terveyttä uhkaavien tekijöiden näkökulman velvoittavuutta ja siirtää työkyvyn näkökulmaa erikseen sovittavaksi, erityisesti terveystarkastusten osalta. Velvoittaviksi terveystarkastuksiksi olisivat jäämässä lähinnä terveyttä uhkaavien tekijöiden ja työturvallisuuden näkökulmista tehtävät tarkastukset. Sen sijaan työkyvyn näkökulmasta tehtävät tarkastukset joitain poikkeuksia lukuun ottamatta perustuisivat erilliseen sopimiseen työterveysyhteistyössä sekä palvelusopimukseen.

Asetuksen nimessä mainitut koulutuspykälät 11–13 ovat jäämässä ennalleen. Mahdollisessa uudistamistyössä näemme välttämättömänä yliopistojen tiiviin osallistumisen alusta alkaen ja olemme mielellämme käytettävissä.

Yksityiskohtaiset kommentit:

1§ Työterveysyhteistyö

Ehdotettu lisäys, jossa työterveysyhteistyö tarkoittaa työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden yhteistyötä työpaikan kanssa, on hyvä ja korostaa osaamista. Yhteistyö ainoastaan työterveyshuollon myyntiorganisaation ja työpaikan kesken ei täytä määritelmää.

2§ Työterveyshuollon ja terveydenhuollon yhteistyö

Pykälän alkuosa päivittää termit. Loppuosa korostaa, että työterveyshuollon ja muun terveydenhuollon yhteistyötä ohjaa työterveyshuollon palvelusopimus ja toimintasuunnitelma. Tämä on luonteva lähtökohta. Tekstiä tulee kuitenkin tarkastella suhteessa muutoksiin 3§ (jaottelu velvoittaviin ja muihin palveluihin) ja 7§ (terveystarkastusten jaottelu, ks. jäljempänä).

3§ Työterveyshuollon toimintatapa ja sopimus työterveyshuollon järjestämisestä

Pykälässä esitetään, että työterveyshuollon palvelusopimuksessa palvelut on nykyistä selkeämmin jaettava työnantajan järjestettäväksi säädettyyn työterveyshuoltoon sekä sairaanhoito- ja muihin terveydenhuoltopalveluihin. Tarkoitus on hyvä ja korostaa suunnitelmallisuutta.

Käytännössä jaottelu vaatii lisäohjausta. Jo asetusluonnokseen sisältyy ristiriitaa, sillä suunnittelua ohjaavassa 4§:ssä huomioitavat seikat tai työterveyshuoltolain 1§ tavoitteiden kokonaisuus eivät tule katetuiksi 7§:n pakollisiksi ehdotetuissa terveystarkastuksissa (ks. jäljempänä).

Työhön liittyvien sairauksien tai työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyn tasojen ja niitä vastaavien tekemisten jaottelu ei tutkitusti ole yksiselitteistä. Jotta velvoittavan ja vapaaehtoisen palvelun jaottelu toteutuisi samoilla periaatteilla koko palvelujärjestelmässä, tarvitaan välttämättä ministeriön linjauksia ja lisäohjausta, vähintään asetusta koskevaan oppaaseen.

4§ Toteuttaminen

Pykälä linjaa seikat, jotka on selvitettävä valittaessa työterveyshuollon menetelmiä ja keinoja. Voimavarojen selvittäminen on tuotu oppaasta asetukseen

Uusi kirjaus on, että selvitettäessä työpaikan mahdollisuuksia yksilöllisiin työjärjestelyihin on selvitettävä ratkaisujen vaikutukset myös muihin työntekijöihin. Tämä korostaa työterveys- huollon erityistehtäviä terveydenhuollossa, työyhteisöjen tukena ja työterveysyhteistyössä.

5§ Suunnitelma hyvän työterveyshuoltokäytännön noudattamisesta sekä laadun ja vaikuttavuuden seuranta

Työterveyshuollon palveluntuottajilta edellytettäisiin jatkossa laatujärjestelmän sijaan julkisessa tietoverkossa julkaistua kirjallista suunnitelmaa toiminnan laadusta ja vaikuttavuudesta.

Sekä työterveyshuoltolaki että tämän asetusluonnoksen 1§ lähtevät osapuolten yhteistyöstä. Työtä, työoloja ja työkykyä johdetaan työpaikoilla. Työterveyshuolto voi antaa neuvontaa ja ohjausta, tehdä ehdotuksia tai suosittaa toimenpiteitä. Kun tavoitteena on terveellinen työ ja työkykyiset työntekijät työpaikoilla, työterveyshuollon vaikuttavuutta ei voi erottaa työterveysyhteistyön vaikuttavuudesta. Pykälän otsikon muotoiluksi ehdotamme ... sekä työterveysyhteistyön laadun ja vaikuttavuuden seuranta.

6§ Työpaikkaselvityksen tekeminen

Pykälään on tuotu menetelmien ja tietojen käytön tarkoituksenmukaisuutta, mikä mahdollistaa etätöiden ja yhteisten työpaikkojen työpaikkaselvitysten kehittämisen. Tuttu työnantajan tekemä työn vaarojen arvioinnin tärkeys ilmaistaan nyt selvemmin mainiten työturvallisuuslain 10§.

7§ Terveystarkastuksen tekeminen

Keskeinen muutos asetusluonnoksessa on 7§:n uusi terveystarkastusten jaottelu työnantajan järjestämisvelvollisuuden alaisiin ja ilman vastaavaa järjestämisvelvollisuutta toteutettaviin, työterveysyhteistyössä tarpeen mukaisesti suunniteltaviin terveystarkastuksiin. Uudella jaottelulla vastattaisiin velvoittavasti vain työterveyshuoltolain 1§ 1 ja 2 mom. tavoitteisiin 'työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisy' ja 'työn ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus', mutta ei saman pykälän tavoitteeseen 1§ 3 mom., joka velvoittaa osapuolia yhteistyössä 'tukemaan työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran eri vaiheissa'. Uuteen jaotteluun jää ristiriita myös suhteessa 4§ selvitettäviin seikkoihin, joista monet liittyvät työkykyyn, jolloin ongelmien ratkaisemisen keinot edellyttävät yksilöllisiä arvioita.

Tarve yksilötason yhteistyöhön terveystarkastusten ja työterveysneuvottelujen muodossa (ks. myös 8§) on jatkossakin kiistaton. Tämä ei vesitä asetusluonnoksen onnistunutta kuvausta siitä, että työpaikan sisäiset toimenpiteet työkyvyn tukemisessa ovat ensisijaisia. Tarpeen mukaisten terveystarkastusten osalta olisi niiden sisältöä määriteltäessä hyvä hyödyntää työturvallisuuslain 10 §:n mukaista työn vaarojen selvitystä ja arviointia.

Ehdotus työkykyyn liittyvien terveystarkastusten kuulumisesta pääsääntöisesti erikseen neuvoteltaviin toimintoihin poikkeaa viime vuosien lainsäädännön ja viranomaisohjauksen linjasta. Sairausvakuutuslain ja työterveyshuoltolain muutokset v. 2012 ja HTTHK-asetus 708/2013, samoin VN periaatepäätös Työterveys2025 Yhteistyöllä terveyttä ja työkykyä, osaltaan myös STM:n SoteVisio 2040, korostavat työterveyshuollon erityisosaamisen systemaattista hyödyntämistä oikea-aikaisessa työkyvyn arvioimisessa ja tukemisessa. Yhteiskunnan ohjaama ja sosiaalivakuutuksen tukema tavoite on ollut rakentaa työpaikkojen kanssa työssä jatkamisen vaihtoehtoja

työkyvyttömyyspoissaolojen sijaan. Tarve jatkuu ilmeisenä väestön ikääntymisen ja kansantalouden haasteet huomioon ottaen.

Ehdotamme jatkokehittelyä asetusluonnoksen luokitteluun velvoittavista toiminnoista etenkin liittyen terveystarkastuksiin, jotta asetusluonnoksessa tavoiteltu ennakoiva ja aloitteellinen ote voitaisiin varmistaa myös työkyvyn tuen kysymyksissä. Erityyppisistä tarkastuksista voitaisiin tunnistaa ja kuvata missä tilanteissa ja minkä laajuiset tarkastustyypit voisivat olla velvoittavia työterveyshuoltolain 1§ 3mom tavoitteisiin pyrittäessä. Samalla voitaisiin tutkia mahdollisuutta korkeampaan korvaustasoon työnantajille tilanteissa, joissa osaava työkyvyn arviointi ja sen tukemisen suunnittelu palvelee laajemminkin yhteiskunnan, työurien tukemisen ja terveydenhuollon kokonaisuuden intressejä.

8§ Työntekijöiden työkykyä ylläpitävä toiminta, työ- ja toimintakyvyn selvittäminen, arviointi, seuranta ja edistäminen sekä kuntoutukseen ohjaaminen

Pykälän nimeä on hyvällä tavalla laajennettu ja korostettu työpaikan sisäisten toimenpiteiden ensisijaisuutta sekä painopistettä ongelmia ehkäisevässä toiminnassa. Jälleen korostetaan työterveyshuollon toimintojen tarvearviota, palvelusopimusta sekä toimintasuunnitelmaa. Toiminta työterveyshuollossa voi toteutua 7§ mukaisina terveystarkastuksina sekä pykälässä mainitun yhteisen neuvottelun keinoin otsikon tarkoitukseen.

9§ Neuvonta ja ohjaus

Pykälään tuotu ja-sanan vaihto tai-sanaksi tukee nyt neuvonnan ja ohjauksen suunnittelua työterveysyhteistyön arjessa nouseviin tarpeisiin sekä toteutusta myös ryhmämuotoisesti.

Lausuntoyhteenveto:

Turun yliopisto puoltaa ja pitää tärkeänä valtioneuvoston asetusta hyvän työterveyshuoltokäytännön toteuttamisen periaatteista sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta, kuitenkin ehdottaen ennen sen voimaan tuloa jatkokehittämistä ja tarkennuksia työterveysyhteistyön vaikuttavuuden ohjeistukseen sekä työterveyshuollon palvelujen velvoittavuuteen esitettyyn uuteen luokitteluun etenkin terveystarkastusten osalta.

Yliopisto pyytää kiinnittämään huomiota käytäntöjen monipuolistumisen tarkoituksenmukaisuuteen. Tämän ei tule olla käytäntöjä ja kustannuksia lisäävää, vaan toiminnan tehostumista, hallinnollisen työn vähentymistä ja vaikuttavuuden vahvistumista.

Asetuksen mahdollisesti edettäessä yliopisto osallistuu mielellään koulutusta koskevien pykälien valmistelutyöhön mahdollisimman varhaisesta vaiheesta alkaen.

Sutinen Susanna
Turun yliopisto